

Josep Maria Sans i Travé, director de l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), ens receptor dels documents borgians, i bon coneixedor dels arxius vaticans, ens parla de la importància del dipòsit i del treball que s'ha de fer a partir d'ara amb ell. Uns fons que requereixen una tasca llarga i difícil de catalogació i que tardaran a estar disponibles per als investigadors.

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

“La feina amb els arxius és lenta, implica gent experta i suport econòmic”

Quina valoració feu, com a director de l'ANC, del dipòsit amb la documentació sobre els Borja?

—Es tracta d'una magnitud documental important. Parlem de 600 registres, tots escrits en llatí i amb una cal·ligrafia molt difícil. De tota una pàgina, tret que hagi fet paleografia, només entendràs tres o quatre paraules. Ho dic perquè conec els documents, vaig estar becat 11 mesos pel Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) mirant, remirant i fent fitxes sobre els registres. Es tracta de moltíssims documents, unes magnituds enormes. El

primer que haurem de fer és un inventari. Per exemple, sabem que de Calixt III hi ha 32 registres *vaticanensia* i 27 registres *lateranensia*. Es diuen així pel lloc on residia la cancelleria papal, als palaus vaticans o al palau del Laterà, un altre edifici papal que hi ha a Roma. I després hi ha els registres de súplices, que són molt curiosos perquè recollien totes les peticions que feien al Papa provinents de tota la cristiandat. Per exemple, d'un sacerdot demanant determinada parròquia. Pagava la súplica i el papa, generalment, li la concedia. O un monarca que demanava que a un amic

seu capellà se li concedís una canongia o un bisbat. També hi havia molts clergues que demanaven exempció del *defectu natalium*, per ser fill d'un capellà i d'una senyora. Són registres interessants perquè recullen peticions de tot Europa. Però els que són especialment interessants des d'un punt de vista històric són els registres vaticans i laterans. El papat era un centre de decisió, prenia decisions sobre tots els regnes i tots els aspectes que es podien tractar a Europa. I era l'única institució que tenia informació de tots els llocs grans i petits d'Europa, des del capellà que regia una parròquia

fins a un bisbe que regia un bisbat... Tot-hom enviava documents a Roma. I amb aquesta informació, Roma podia decidir políticament sobre els aspectes que afectaven la societat europea. Per tant, es tracta d'una informació importantíssima per a la història d'Europa.

—**L'historiador Antoni Furió feia un paral·lelisme amb els papers de la intel·ligència dels Estats Units difosos per Wikileaks, que ajuden a tenir una visió del món.**

—Estic absolutament d'acord amb el que diu en Furió. El centre d'informació més potent a l'època medieval estava a la cancelleria papal. Aquests registres són les còpies de les cartes que el papa enviava a tot el món. No hi ha les cartes que el papa rebia, sinó les que enviava pels diversos assumptes que es decidien a Roma.

—**I la documentació rebuda?**

—Es conserva, però no és la que hi ha als registres vaticans i lateranenses. La còpia era important perquè un tema arri-

bava cinc, deu, quinze vegades a Roma i, per tant, havien de saber el que s'havia dit les vegades anteriors. Tot el que van fer els papes, que es va començar a fer el segle IX, ho van copiar els monarques europeus. Les cancelleries europees s'organitzaren copiant el model vaticà, que, al seu torn, va copiar el model del Baix Imperi Romà, que era perfecte: els emperadors tenien la informació de tot l'imperi centralitzada.

—**De moment hi haurà dues persones molt reputades treballant en la documentació. És un equip susceptible de ser ampliat?**

—Jo tinc l'experiència d'haver fet una cosa semblant per al CSIC. Aleshores treballàvem també en els registres vaticans i en els registres d'Avinyó només per fer un diplomatarí d'un cardenal castellà, Don Gil de Albornoz. Era un cardenal que va ser molt important. Havia estat arquebisbe de Toledo, s'havia enemistat amb el monarca i es va establir a Avinyó. La quantitat de cartes que hi ha sobre aquest senyor als registres papals i avinyonesos és enorme. Fa més de trenta anys que s'hi està treballant i només s'han publicat tres volums. Què vull dir amb això? Que és una tasca molt lenta, que s'ha de fer bé, molt bé. Les persones que hi treballen han de ser molt especialitzades. És una feina lenta, que implica molta gent experta i, al darrere, un suport econòmic per pagar aquesta gent...

—**Llavors, s'ampliarà l'equip més endavant?**

—Home, és evident que haurà de ser ampliat. Més endavant s'haurà de fer un programa de transcripció i edició específica dels registres i s'haurà de fer bé i amb molta més gent. Amb això hem de ser una mica modestos, és una cosa costosa. Tinc davant meu tots els registres de Calixt III que van del 1455 al 1458. Saps quants folis té cadascun? 296, 298, 289, 292... Folis! Cosa que vol dir el doble de pàgines. Més de 500 pàgines un registre! D'aquesta cal·ligrafia difícilíssima de la segona meitat del segle XV. N'hi ha per a temps, s'ha de fer bé i és evident que s'ha d'ampliar l'equip. Ja es farà, ja es farà.

—**I quan estarà disponible la informació per als investigadors?**

—La primera obligació que tenim és facilitar la consulta a Maria Toldrà i a la persona que l'acompanyi.

—**No es pot fer una previsió.**

—Encara no. Falta una cosa important, el dipòsit jurídic. S'estan fent les gestions per fer legal el dipòsit d'aquesta documentació a l'ANC.

—**A ningú se li escapa que hi ha un rerefons polític en aquesta qüestió. La Generalitat Valenciana ha sol·licitat al Vaticà una còpia...**

—Ens sembla perfecte que la Generalitat Valenciana demani una còpia de la documentació. Ho pot fer. Cada còpia de cada CD són 160 euros, segons marca aquí. Que ho pagui. Però tenir una còpia no serveix de res si no s'utilitza. Tenir una còpia per emular l'Institut d'Estudis Borgians no té sentit. Ara, obtenir una còpia perquè al darrere hi ha un programa d'actuació, em sembla perfecte.

—**La documentació anirà a l'Arxiu del Regne.**

—Això no serveix per a res si no hi ha ningú que consulti aquesta documentació, si no hi ha ningú que editi els registres... Però vaja, està molt bé que ho faci.

—**Aquesta pregunta us la faig en qualitat d'arxiver: com valoràrieu el fet que una sèrie d'administracions polítiques renunciaren a tenir i treballar aquesta documentació?**

—Jo ho critico, això. Els arxius són importants. Llavors, quan alguns polítics no hi donen la importància que mereix, és simplement per ignorància. Si coneguessin de veritat l'interès que tenen els arxius no farien això. Aquest és un país on es desconeixen profundament les històries, els polítics diuen cada bestiesa que fa feredat. Com ara quan diuen que Espanya és l'Estat més antic d'Europa. O que fa 500 anys que "vamos juntos". Això és una barbaritat. No se'ls va ensenyar o no van aprendre bé la història d'aquest país.

—**Potser és una pregunta prematura: es podrà trobar informació no coneguda i rellevant sobre els Borja?**

—Els registres vaticans s'han mirat tots des del segle XIX. Per tant, una cosa excepcional i desconeguda no la trobarem. Les coses importants a nivell europeu estan sabudes. En canvi, sí que hi pot haver elements específics relatius al Principat o el País Valencià. Segur que hi haurà coses interessantíssimes per a nosaltres.

Xavier Aliaga